

dă dreptul să pretindă că reprezintă opinia publică este s-o determine pe aceasta să-l recunoască măcar câteodată ales al ei? Mi-ar fi penibil să mă socotesc reprezentantul cuiva care nu mă recunoaște niciodată ca atare. De-aș fi critic, m-ar interesa mult părerea celor pentru care scriu. N-ar strica unor critici obișnuința de a-și pune asemenea întrebări.

6. Nu-mi pot îngădui să recomand unor cronicari cum să se pregătească ca să fie competenți. Nu cunosc în istoria oamenilor competenți întrebarea, din partea acestora, cum să facă să devină competenți. De altfel, oricât de competent ar fi cel competent, greu i-ar veni — cred — să explice cum se capătă competența. În orice caz, este din ce în ce mai greu să fii considerat competent, asta poate pentru că din ce în ce ai de știut mai multe, răspunderea socială e în creștere și tare începe să se observe cu ușurință când nu faci față.

Personal, mi-e mai drag criticul care trăiește cu mine alături (cît de figurat vrei să înțelegiți expresia) tot drumul dificil în spre Măria sa Spectacolul. Poate, unde mi-s mai dragi tovarășii decît aici cu un academism distant și snob.

7. Recunosc multor critici în țara noastră strădania de a ne informa, de a ne îndruma, de a ne ajuta să ne formăm un temeinic punct de vedere estetic de pe pozițiile ideologiei socialiste. Am în sufletul meu câteva nume dragi pe care le urmăresc și le urmez cu dragoste și stimă. Evit să le pomenesc numele, ca să-i pot iubi în continuare fără jena publicității.

8. Revista „Teatrul” — mă folosesc de o butadă — este cea mai bună revistă teatrală din țara noastră. După cîte știu, o alta nu avem, dar nu mă sfiesc să afirm că ea ne-ar fi necesară. Cum revistei „Teatrul” îi revine ingraturul rol să facă totul, este firesc să poată fi criticată oricînd. De aceea mă simt cu plăcere obligat să-mi amintesc cu osebire de calitățile revistei noastre de specialitate. Ea ne ajută să cunoaștem multe piese inedite; să fim informați la zi cu viața artistică din Capitală, fără a neglija prea mult și provincia; ne face cunoscute profiluri de artiști respectați; mesele rotunde ale revistei „Teatrul” au devenit aproape tradiționale, stîrnind deseori interesul; revista „Teatrul” are un colectiv de critici atenți și competenți și cu dragoste îndreptați spre viața teatrală românească și mi-aș îngădui să le sugerez ca, uneori, să renunțe la o tentație de critică amabilă, dulceagă și, pentru același motiv, inefficientă. Aș dori ca tocmai revista „Teatrul” să ridice cu cea mai mare acuitate problema necesității unei reviste teatrale săptămînale, care să oglindească mai prompt și mai profund minunatul fenomen al artei teatrale românești.

AL. MIRODAN

„NU EXISTĂ CRITICĂ, EXISTĂ CRITICI”

1. Nu există critică, există critici. De aceea, așa cum e firesc, unii critici „sprijină tendințele înaintate în teatrul românesc”, iar alții nu le sprijină. De ce nu le sprijină? Din mai multe motive și, în primul rînd, din cauză că nu știu care sînt aceste tendințe înaintate.

2. Întrebarea dv. este reflexul unei erori, cu atît mai surprinzătoare cu cît pornește din dorința de a combate tocmai eroarea respectivă. Așadar: a „îmbina judecata obiectivă cu interpretarea subiectivă”. Dar există posibilitatea de a formula cu regularitate o judecată *obiectivă*, cînd avem de-a face cu fenomene noi în artă? O judecată obiectivă, la care estetica rîvnește de cîteva mii de ani cu nobilă, dar și steapă pasiune de alchimist sau de căutător al cvadraturii cercului. Dacă ar fi fost cu puțință asemenea judecată obiectivă, probabil că Sainte-Beuve nu l-ar fi negat pe Balzac la apariție, André Gide n-ar fi respins manuscrisul excesiv de lung și istovitor al unui debutant care iscălea Marcel Proust, și nici Nicolae Iorga n-ar fi pledat pentru exmatricularea lui Argehi din literatura română contemporană.

...Unii confundă însă obiectivitatea cu cinstea. Iată o confuzie fericită. Într-adevăr, dacă a pretinde criticului precizie estetică e sublim, dar nerealist, a-i cere onestitate e tot atît de sublim, însă mai puțin nerealist. Cinste — și de-aici pînă la principialitate nu mai e mult — înseamnă ca tu, cronicar, să judeci opera de artă și nu altceva. Cinste

COMEMORAREA LUI VASILE ALECSANDRI

În zilele omagiale dedicate comemorării lui Vasile Alecsandri au avut loc în întreaga țară numeroase manifestări artistice.

Iată câteva imagini din festivitatea și spectacolul Alecsandri, cu care Teatrul Național „I. L. Caragiale” a inaugurat noua stagiune teatrală.

Gr. Vasiliu-Birlic (Mama Anghelușa)

Marcel Anghelescu (Barbu Lăutarul)

Fotocronica

Miluță Gheorghiu
(Coana Chirița)

Draga Olteanu (Coana Chirița)

Cosma Brașoveanu (Paraponisitul)

înseamnă să examinezi și să referi asupra structurii piesei de teatru, regiei, decorului, interpretării și implicațiilor social-umane ale operei de artă cercetate și numai asupra factorilor sus-pomeniți. Dacă însă pășești în zone extraartistice, dacă introduci în formularea judecății de valoare factori extraestetici, precum condiția socială a autorului, unchiul de-al doilea al directorului de scenă sau prietenii actriței, atunci actul critic va fi inevitabil denaturat și aprecierea, în mod (de astă dată) obiectiv, „subiectivă“.

„Puteți semnala manifestări neprincipiale în presa teatrală?“

Pot.

3. Teama instinctivă de a nu contribui la statornicirea unei rigidități mă îndeamnă să răspund: depinde. Când cronicarul se află în fața unui text inedit, fie românesc, fie străin, firesc ar fi să-i acorde întietatea, explicându-ni-l și, dacă e cazul, impunându-l. În acest caz, împrejurările obiective (aici cuvântul poate fi rostit) ale spațiului tipografic vor determina o anumite micșorare a interesului arătat interpretării. Sînt însă și excepții: o piesă evident mizerabilă nu merită coloanele gazetei, acestea vor fi oferite actorilor.

Cînd însă același cronicar asistă la *Othello*, el ar putea renunța să ne mai informeze că piesa vorbește despre urmările tragice ale geloziei, închinînd — în schimb — spectacolului majoritatea efortului său critic. Sînt însă și excepții: o montare mizerabilă nu merită coloanele etc., etc., acestea pot fi oferite lui Shakespeare.

4. Întrebarea cere o analiză, nu un răspuns.

5. Eu aș „semnala concesiile făcute unor gusturi îndoielnice“, însă mi-e teamă ca, acuzîndu-l pe X de preferințe pentru spectacolul bulevardier, să nu fiu robul snobismului, și înfierîndu-l pe Y ca snob, să nu vădesc preferințe bulevardiere.

6. Un cronicar poate — firește — să „pătrundă în laboratorul muncii scenice curente“, asistînd la o cantitate apreciabilă de crize nervoase și îmbogățindu-și bagajul folcloric. El poate de asemenea să nu pătrundă în acest laborator, urmînd astfel calea criticului literar care, după cum se știe, nu privește peste umărul poetului.

Un critic are însă obligația să fie critic. El trebuie să fie cult, inteligent și, în măsura posibilităților, talentat. El trebuie să fie competent. Eu nu știu cum se dobîndește o asemenea competență, știu însă cum poate fi demonstrată. Competența — noțiune ostilă diletantismului, incapacității sau imposturii — este exprimabilă într-un singur fel, și anume, prin creație: carte, studiu, ediții erudit alcătuite, stil indicînd personalitatea. Eu nu cer cronicarului dramatic să scrie piese bune, dar îi cer să scrie bine. Un critic nu e obligat să scrie romane, dar el trebuie să scrie ca un romancier. Atunci îl voi respecta. Și chiar dacă îi voi contesta opinia, n-o să-i pun niciodată competența la îndoială.

7. Iarăși „critica noastră“? Sînt critici pe care îi prețuiesc pentru că înfățișează un punct de vedere, iar nu un panou de reclamă. Sînt alții care, pradă dezechilibrului constant, contribuie la dezvoltarea unui neoconformism caracterizat prin adularea, fără vertebra, a produselor de import, fie că au calitate aceste produse, fie că sînt camelotă.

Păcat.

Și deprimant.

Și penibil să observi cum spiritul critic, lucid și exigent, cînd e vorba de lucrări românești mai vechi sau mai noi, se dizolvă subit în fața a două violuri pe scenă și a unui incest oficial.

De fapt însă, aici nu e vorba de o eroare, ci de o maladie.

8. Nu știu cîte dintre piesele publicate de revista „Teatrul“ vor intra în istoria teatrului românesc, revista care le-a tipărit — însă — a și intrat. Performanța redacției este, cred, unică: ea a urmărit cu devotament exemplar și a izbutit să „lanseze“, înainte de reprezentarea scenică, tot sau aproape tot ce s-a scris mai de preț în ultimii patru-cinci ani de dramaturgie românească. Dintre aceste lucrări, cîteva au fost „descoperite“, așa cum se cuvine unei reviste creatoare. Altele — sprijinite și apărate cu o loialitate despre care mai tîrziu vor vorbi probabil, în amănunte, volumele de memorii. Cîndat: este și va fi întotdeauna practic imposibil să alcătuiesti un studiu despre epoca teatrală 1961—1965, fără a te sprijini, pas cu pas, pe colecția revistei.

În ce privește slăbiciunile publicației, mă raliez la observațiile critice ale colegilor de anchetă, pe care nu le cunosc, dar le prevăd, precum și la observațiile autocritice ale redacției, pe care le cunosc, dar nu le prea prevăd.

O propunere sau, mai bine zis, o concluzie — menită, socot, a îngădui revistei să-și îmbunătățească simțitor activitatea pe tărîmurile menționate în întrebarea a 8-a — „reflectarea vieții teatrelor românești ș.a.m.d.“: modificarea periodicității. Amploarea și diversitatea mișcării teatrale din anii socialismului au intrat în contradicție (există și contradicții ferocite) cu apariția lunară a singurei reviste de specialitate. Avem nevoie de un „Teatrul“ săptămînal, care să poată informa și influența cu operativitate, dina-

mism și mai mare rază de acțiune în rîndurile publicului. Altminteri, propunerile de ameliorare se vor izbi veșnic de o limită intratabilă.

* * *

Întrebarea a 9-a nu există, dar aş dori să răspund la ea : nu cumva strădaniile noastre toate — de a spori în chip substanțial calitatea criticii dramatice și, implicit, a dramaturgiei și, implicit, a spectacolului și, implicit, a culturii teatrale — au nevoie de o formă organizatorică potrivită ? O formă azi inexistentă, intrucît nici Uniunea Scriitorilor, nici Consiliul Teatrelor, nici A.T.M.-ul nu-și pot centra, prin firea lucrurilor, atenția asupra vieții scrisului teatral. O formă organizatorică omogenă, unitară și consacrată în exclusivitate fenomenului care ne preocupă. De aceea mi-aș îngădui să sugerez înființarea unui asemenea organism specializat, să zicem „Uniunea autorilor și criticilor dramatici“. E, oricum, o temă pasibilă de discuție...

LUCIAN PINTILIE

Regizor la Teatrul „Lucia Sturza Bulandra“

„CRITICA ESTE O SPECIE A LITERATURII, NU A GAZETĂRIEI“

Critica dramatică se practică la noi (exclud excepțiile : personalități excepționale rătăcite în teatru, sau temperamente critice fanatice — fără fanatism nu se poate face critică, mai ales într-o atmosferă placidă și influențabilă —, sau teoreticieni înzestrați care au un dispreț prea transparent față de actul teatral propriu-zis, sau chiar proști iluminați care recad apoi, natural, în armonioasa lor ignoranță), se practică, repet, la un nivel foarte scăzut.

Acest nivel — nu scăzut, ci foarte scăzut — a făcut destul rău teatrului românesc, rău la modul cel mai concret posibil, prin instaurarea a ceea ce se numește *anarhia criteriilor*. Procesul acesta de dinamitare lentă a criteriilor a fost un proces de foarte lungă durată. Mai mult, restabilirea adevărilor, confirmarea adevăratelor valori, restabilire și confirmare care corespund unei cursivități naturale, biologice, au fost mult îngreunate de activitatea a o sumă întreagă din criticii noștri dramatici. Nu există (decît întimplător) în critica noastră dramatică voci de autoritate și prestigiul intelectual al celor din critica literară sau cea plastică (Crohmalniceanu, Cioculescu, Străinu, Tertulian, Matei Călinescu, Lucian Raicu, sau Comarnescu, Frunzetti, Hăulică etc., realmente etc.).

Argumentația intelectuală e palidă ; gustul — ah ! *gustul, mic criteriu fundamental* — derutat, panicat, oscilînd între snobism și dogmatism, exprimarea opiniei — chestiunea nr. 1 de conștiință morală a criticului — pretextul unor infinite exerciții de disimulare ; dar, mai grav, cel mai grav, și de aici se poate abia începe discuția, *lansarea și argumentarea criteriilor* — și aici e problema nr. 1 de *conștiință estetică a criticului* —, făcute la un nivel care nu se mai practică în nici o altă zonă a activității noastre spirituale creatoare, în general (plastică, muzică, literatură — mă refer la proză, poezie, în special —, matematică, orice vreți, alegeți).

De ce ?

Critica este o specie a literaturii, nu a gazetăriei. La noi, critica dramatică, în mare măsură, este practică de *gazetari teatrali* (de oameni care adună, redactează, stilizează informații, sau care ar trebui să o facă dacă nu o fac, sau dacă o fac cumva, ar trebui să se restrîngă la asta). Și numai la asta (fără să încerce, de pildă, să facă teorie). Mentalitate mediocru-gazetărească a fost una din cauzele anarhiei criteriilor. Nu poți scrie despre Nichita Stănescu sau Ilie Constantin operînd în analiza operei lor poetice cu criterii de cultură poetică în general, ci cu criterii descinzînd dintr-un proces simultan de asimilare și detașare de lirica lor, dintr-o consumare paralelă a febrei lor poetice. Conștiința critică e simultană cu actul acestei comuniuni. Un critic literar mare — și noi avem asemenea critici literari — reprezintă punctul cel mai înaintat al *afirmației*, al *creației*, întărită, argumentată istoric și estetic și confirmată tocmai prin actul critic. Misiunea lui de a fixa criteriile — de a îndruma (deci, cum a făcut-o Călinescu, sau